
Historien om Anatomisk institutt

ANMELDELSER

ESPEN DIETRICH

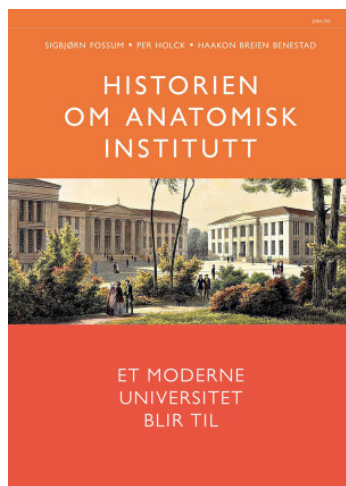
Spesialist i nevrologi, overlege og professor,
Nevrologisk avdeling, Oslo universitetssykehus og Universitetet i Oslo

Sigbjørn Fossum, Per Holck, Haakon Breien Benestad

Historien om Anatomisk institutt. Et moderne universitet blir til

264 s. Oslo: Pax Forlag, 2023. Pris NOK 429

ISBN 978-82-53043883

Endelig er den her, boken om Anatomisk institutts historie! Anatomisk institutt ved Universitetet i Oslo var Norges første universitetsinstitutt. Det har gjennom mer enn 200 år hatt en sentral rolle i norsk universitetshistorie generelt og i norsk akademisk medisin spesielt, og mange av instituttets forskere har bidratt til viktige fremskritt i internasjonal medisinsk forskning – ikke minst når det gjelder sentralnervesystemets oppbygning og funksjon.

Selv hadde jeg også gleden av å starte min akademiske karriere på Anatomisk institutt, og jeg har fått lov til å bidra til denne boken med et lite avsnitt fra min tilværelse som studentstipendiat oppe på loftet over aulaen. Der satt jeg og

mikroskoperte snitt fra lillehjernen omgitt av tusenvis av hodeskaller og hylle på hylle med støvete hundre år gamle antropologiske bøker, sammen med noen få unge og gamle (emeritus) kolleger – og fire peruvianske mumier. Dagslyset var fraværende, fordi takvinduene var dekket av lag på lag med dueskitt. Atmosfæren var spesiell, men det akademiske miljøet var rikt og inspirerende.

Historien om Anatomisk institutt er svært velkommen, og det mener jeg å kunne hevde helt uavhengig av mine egne, personlige interesser. Det er Sigbjørn Fossum, Per Holck og Haakon Breien Benestad som har skrevet boken, og de har gitt den undertittelen «Et moderne universitet blir til». Forfatterne forteller at arbeidet startet som en 200 års historisk beretning om Norges eldste universitetsinstitutt og dets utvikling frem til å bli ett av våre internasjonalt mest profilerte akademiske forskningsinstitutter. Da de skulle begynne å ta for seg historien etter årtusenskiftet, skjønnte de at beretningen «hadde relevans langt utover det ene instituttet, med aktualitet for forskningspolitikk og universitetenes samfunnsoppdrag generelt, eksemplifisert gjennom utdanningen av leger». Forfatterne trekker frem endringer som er knyttet til finansiering av grunnforskning, og de problematiserer tilgang til ressurser og manglende tilrettelegging for forskningsbasert undervisning. De stiller seg kritiske til manglende vitenskapelig forutsigbarhet, overordnet styring av forskningen inn mot bestemte «tematiske områder» samt opprettelsen av egne undervisningsstillinger uten forskningstid eller -plikt. Boken er således ikke bare et historisk dokument, men også et innlegg i universitetsdebatten.

Da Det Kongelige Frederiks Universitet åpnet i Christiania i 1813, var det med fire fakulteter – det juridiske, teologiske, filosofiske og medisinske. Michael Skjelderup ble utnevnt til professor i medisin. Den første forelesningen holdt han 18. august 1814, og temaet var «Medicinsk Encyclopedi og Historie». Det nye universitetet hadde ennå ikke egne lokaler, men etter hvert fikk fakultetet leie i Mangelsgården i Storgaten 36. Her startet Skjelderup opp med anatomiforelesninger og disseksjonsundervisning 23. januar 1815. Denne datoen regnes derfor som stiftelsesdatoen for Anatomisk institutt. Kullet besto av tre mannlige studenter. I dag er det nok ofte mer folksomt i Mangelsgården, og mange kolleger har nok tatt en utepils i bakgården der uten å være klar over stedets medisinhistoriske tilknytning.

Anatomisk institutt har et spesielt renommé knyttet til nevroanatomi og neurobiologi. «The Oslo School of Neuroanatomy» hadde kanskje sin storhetstid i de første tiårene etter annen verdenskrig, med Jan Jansen sr., Alf Brodal og deres elever og arvtagere i Domus Media i Karl Johans gate. Ut fra dette miljøet sprang også den nevrofysiologiske forskningen, som først bredte seg til nabobygget på vestsiden av Universitetsplassen og deretter fikk forgreninger videre ut i Norge og verden. Etter at alle prekliniske fag ble flyttet opp til Bygning for preklinisk medisin på Gaustad, ble organisasjonen endret med etableringen av Instituttgruppe for medisinske basalfag i 1990.

Forfatterne lar oss følge den historiske utviklingen også i de andre prekliniske fagene, spesielt i fysiologi og nevrofysiologi. Dette oppleves som naturlig, siden alle fagene er samlet i én felles organisasjon og grensene mellom de ulike prekliniske fagene ofte kan være ganske uskarpe.

Anatomene har i tillegg til nevrobiologi hatt særlig fokus på antropologi og immunologi. Professor Kristian Emil Schreiner var instituttbestyrer fra 1908 til 1945, bortsett fra i en kort periode da han ble arrestert og satt på Grini under krigen. Han bygget opp den schreinerske skjelettsamlingen, som har vært grunnlag for mange antropologiske forskningsprosjekter. I tiden før og under den annen verdenskrig oppsto det konflikter rundt antropologiske forskere som var opphengt i raseteorier. De hevdet for eksempel at «langskallene» var menneskelig overlegne i forhold til «kortskallene». Schreiner var en markant personlighet, han var svært kunstinteressert og kjente mange kunstnere. Edvard Munch vanket på instituttet og laget flere portretter av Schreiner. Under en opprydning i 1973 fant man originalmanuskriptet til en av August Strindbergs romaner liggende i en jernsafe nederst i baktrappen.

Dette er bare noen små smakebiter fra alt som har foregått gjennom de 208 årene Norges eldste universitetsinstitutt har eksistert. Egentlig ble kravet om et norsk universitet fremmet allerede på stendermøtet i Christiania i 1661, men det tok over 150 år før Universitetet ble opprettet i 1813 og Anatomisk institutt i 1815. Forfatterne skal ha honnør for å ha samlet dette instituttets fargerike historie mellom to permer. Dessuten åpner de gjennom boken for en interessant universitetspolitisk diskusjon, som det ganske sikkert er behov for!

Publisert: 26. juni 2023. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.23.0361
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. februar 2026.